

Närvaro genomsyrar Maria Fribergs utställning på Aguélimuseet - en essä

Närvaro. Det är ordet som jag tänker på efter att ha upplevt Maria Fribergs utställning ”Stora tysta steg” på Aguélimuseet i Sala. Friberg arbetar ofta med fotografi och video, och beskriver sin konst som både utåtriktad, mot samhällets utmaningar, och inåtriktad, mot våra sinnesstämningar.

På Aguélimuseet bjuder Friberg på iscensatt fotografi, framförallt stora fotografier av svensk natur, som ifrågasätter och uppmuntrar till eget tänkande om förhållandet mellan människa och naturen, framför allt skogen. För visst är det så att vi svenskar har ett speciellt och starkt förhållande till skogen. Den ger oss inte bara ekonomisk välfärd utan byggnadsmaterial och en rymd att koppla av i. Friberg skriver själv om utställningens tema på sin webbplats att de stora förändringarna i naturen, åsamkade av människan, ofta sker i tystnad. Ser du ett kalhygge kan du med egna ögon bekräfta att så skett. Men om du inte själv, med dina sinnen, kan bekräfta det, har det då hänt? Friberg leker med samma ingång, men placerar människan mitt i sin natur. Utsträckta och ihopkrupna människogestalter i skogen, väskor och andra reseattiraljer på vattenytan. Människor och saker vi lämnat efter oss utgör vittnen av vårt förhållande till naturen. Jag bor själv nära skogen och går ofta ut i den, nästan alltid i sällskap med vår hund. Även i dåligt väder tycker jag skogen ger mig ett lugn och chansen att ta djupa andetag, såväl fysiskt som andligt.

Jag tror att du också kan identifiera dig med det.

De unga människorna i skogen i Fribergs bilder för mina tankar förstås till varför är de där, ute i skogen? De tittar bort, inte in i kameran mot oss. Varför har de alla mörka kläder, hoodies och jeans, och varför ligger de ner? De är uniformt klädda och placerade med avsikt ute i skogen, kanske för att uppleva den, kanske för att uppmana oss till att tänka på vad skogen betyder för oss och hur vi som samhälle behandlar den.

Människorna har en närvaro i bilderna, det kan vi inte förneka. Men likväl har vi betraktare en närvaro i bilderna också, vi deltar som i ett spel med bilderna och vad de vill säga oss. Det spelet blir än tydligare i fotografierna av resväskor som flyter på vattenytan i ett vattendrag, kanske en damm. Vissas resväskor når knappt vattenytan, som om de sjunker, andra ter sig glida fram ledigt mellan näckrosbladen. På en bild är en resväska öppen och en vit skjorta eller blus flyter ovanpå. I dessa bilder syns människan inte men väl vår närvaro. Det är också

en koppling mellan människa och natur, men snarare en kommentar om människan i dagens samhälle. Många människor flyr från krig och utsatthet och allt de kan ta med sig ryms i en resväska. Om du var tvungen att fly ditt hem, vad skulle du ta med dig om du bara kunde packa en resväska?

Fribergs fotografier är stora, runt en meter på längsta sidan. Man måste stå en bra bit ifrån, ta några steg tillbaka för att ta in helheten. Och det klarar lokalen av, i alla fall när det inte är så många besökare. Aguélimuseet är ett litet museum, vilket ger en intim känsla, men viket förstås också begränsar vad som kan göras med utställningar. Men de stora fotografierna kräver också att du går nära dem, för att liksom förstå delarna genom helheten, och helheten genom delarna. Att upptäcka en liten detalj kan öka eller till och med ändra uppfattningen om helheten, och vice versa. Det samspelet leker Friberg hela tiden med och man måste som betraktare vara uppmärksam på det för att nå en så full upplevelse som möjligt. Går du bara förbi alla verken på samma avstånd går du miste om en hel del.

Jag får en monokromatisk känsla när jag tar in Fribergs fotografier. De är förstås färgfotografier och det gröna i skogen och det mörka vattnet spelar sina roller på Fribergs palett. Tanken jag slås av är om de inte lika gärna, eller kanske till och med mer kraftfullt, kunde vara svartvita. Vi människor tänker ofta i sådana dualiteter eller dikotomier, ja-nej, vitt-svart, glad-ledsen, ond-god osv. Samtidigt vet vi också att verkligheten vi lever i sällan är så enkel. Sanningen ligger nog, som så ofta, någonstans där emellan. Svartvita bilder skulle skapa en annan känsla säkert och kanske riskera den närhet som nu uppstår mellan betraktare och bilder.

Som den fotografinörd jag är kan jag inte låta bli att riktigt nagelfara Fribergs bilder och ser på flera ställen vad jag uppfattar som tydliga spår efter lite för hård redigering i Photoshop, eller till och med föremål som lagts dit eller plockats bort med dator. Men det är sådana som jag som upptäcker sådant, och det förtar inte på något sätt helhetsintrycket av utställningen.

Till utställningen hör också några mindre verk, som visar upp detaljer från den stora skogsbranden i Västmanland 2014. Fotografier av bland annat trädstammar svedda av elden är uppsatta på former från gamla speglar. De ger också en avspeglning av och återkoppling om skogen och vårt förhållande till den. Men i dessa verk är det på skogens egna villkor. Vi är inte i skogen som i de stora fotografierna, delar av skogen kommer i stället till oss, visar upp sig, och försöker prata med oss. Det är detaljer från Hälleskogsbrännan som jag känner igen mig i, brända trädstammar och naturen som kämpar för att ta tillbaka området från elden. Har

du besökt brandområdet kommer du också känna igen dig. För många i Sala var branden och dess efterspel högst känslolöst, så att dessa fotografier också skapar en närvaro är inte så konstigt, snarare självklart.

Det som sticker ut, inte bara för att det bara finns en av dem, är en del av utställningen som är installationen "Försvar". En liten vit människokropp i fosterställning ligger på en hög av svarta kedjor som sträcker sig upp i taken. En hommage till utställningslokalens industriella bakgrund kanske. Aguélimuseet ligger i kulturkvarteret Täljstenen som byggdes i början av 1900-talet som Salas elverk och har också fungerat som brandstation. Som koppling till lokalernas historia skulle "Försvar" kunna fungera, men i kontexten av Fribergs andra verk, som mer tydligt har med naturen att göra, blir "Försvar" isolerad i en utställning som annars håller samman. Självt har jag i alla fall svårt att se hur den hänger ihop med resten av utställningen.

Aguélimuseet är hemvist till en permanent utställning om Ivan Aguéli, konstnären som föddes och växte upp i staden. Det är självklart i sig en bra anledning att besöka Sala, men de andra utställningarna som erbjuds bidrar till det lilla museets attraktionskraft. Maria Fribergs utställning är ett utmärkt exempel på det. Utställningen är öppen till oktober 29 och är väl värd ett besök.¹ Friberg utmanar verkligen besökaren, inte bara genom konstverkens egen närvaro utan också i den dialog som uppstår i utrymmet mellan betraktare och konstverk. En dialog om människan och vårt förhållande till naturen, en dialog som är högaktuell inte minst givet de pågående klimatförändringarna.

Reflektioner

Min inriktning från början var att försöka skriva för en bred allmänhet, som om essän skulle publiceras i den lokala dagstidningen. Det gäller inte minst språket. Som Margaret Hawkins konstaterar, konstkritiker som skriver för dagstidningar undviker jargong.² Hawkins menar också, vilket är applicerbart på min text, att det gäller att hitta en balans mellan att göra texten seriös nog att tas på allvar, men underhållande nog att stå sig i konkurrensen med andra texter

---

¹ Här har jag arbetat utifrån tanken att min text är publicerad någonstans medan utställningen fortfarande är tillgänglig.

² Margaret Hawkins, "Newspaper Criticism, Context and the Huh /Wow Factors", i *The State of Art Criticism*, red. James Elkins och Michael Newman (London: Routledge, 2008), 235–37, s.296. Det är värt att notera att jag valde att ha kvar ordet hommage, som kanske är ett gränsfall vad gäller ord och uttryck som allmänheten kan förväntas känna till.

i tidningen, texter som kanske finns på samma sida eller uppslag.³ Margareta Tillberg beskriver två nivåer eller inriktningar som en konstkritiker kan ta i dagstidningar.⁴ Hon menar att kritikern kan ha en konversation med konstverk och konstnärer, eller att kritikern kan undervisa och förklara vad som är värt att se för allmänheten. Jag anser att min text är en blandning av de två, men att jag huvudsakligen hamnar på sidan av undervisning och förklaring.

Om jag fortsätter i samma spår är jag heller inte formalist. Michael Schreyach menar att formalistens mål är att lägga grunden för en historiskt objektiv tolkning av en konstnärlig yttring.⁵ Om det ens går, vilket jag är högst tveksamt över, är det inte det jag är ute efter i alla fall. Dels känner jag mig inte bevandrad nog inom konsthistorien för att ta upp konstnärer och konstverk som exempel på det ena eller det andra, dels vill jag inte skriva människor på näsan. Jag ser mig snarare som den konstkritiker Jameke Wesseling beskriver, som en väl informerad observatör som erbjuder kommentarer om sitt möte med konst, att sondera på uppdrag av allmänheten.⁶ Om jag lyckas åstadkomma ett intresse för konsten hos den som läser min text, lyckas väcka ett intresse för att gå se den, eller en övertygelse om att den aktuella konsten inte är för just dem, så har jag lyckats. För jag tror, liksom András Szántó påpekar, att de allra flesta har en mer eller mindre klar uppfattning om vad de tycker om eller inte, vilka färger, former osv. som de föredrar.⁷ Och som alla andra, kritiker och besökare, står jag inför konsten med en förförståelse, som påverkar det jag ser och hur jag tolkar det som mina sinnen tar in.⁸

Jag tycker i efterhand att min text blev lite för beskrivande och för lite tolkande och kontextualiserande.⁹ Det är väl helt i sin rätt att jag riktar mig mot allmänheten, men kanske

---

³ Ibid, s. 297.

⁴ Margareta Tillberg, "Independence and interdependencies in art criticism today", i *Pressures on art criticism: what is an independent art critic today?*, red. Margareta Tillberg (Lund: The Swedish Art Critics Association Press, 2009), 15–22, s.19.

⁵ Michael Schreyach, "The Recovery of Criticism", i *The State of Art Criticism*, red. James Elkins och Michael Newman (London: Routledge, 2008), 3–25, s.8.

⁶ Jameke Wesseling, "Art criticism in the Netherlands at the beginning of the 21st century: a personal observation", i *Pressures on art criticism: what is an independent art critic today?*, red. Margareta Tillberg (Lund: The Swedish Art Critics Association Press, 2009), 55–70, s.65.

⁷ András Szántó, "So Why Don't They Like to Judge?", i *The State of Art Criticism*, red. James Elkins och Michael Newman (London: Routledge, 2008), 295–98, s.235.

⁸ Jan-Gunnar Sjölin, "Måleri-det utvidgade fältet", i *Om konstkritik: studier av konstkritik i svensk dagspress*, red. Jan-Gunnar Sjölin (Lund: Palmkrons förlag, 2003), 65–144, s.69.

⁹ Jan-Gunnar Sjölin beskriver konstkritikerns huvudmoment som beskrivning, tolkning och kontextualisering i Jan-Gunnar Sjölin, "Inledning", i *Om konstkritik: studier av konstkritik i svensk dagspress*, red. Jan-Gunnar Sjölin (Lund: Palmkrons förlag, 2003), 10–34, s.16-26).

jag missat möjligheter att tolka och sätta Fribergs konst i en kontext, något som skulle kunna ha ökat en läsares potentiella behållning av min text.

Egentligen kan jag uttrycka samma sak på ett annat sätt: för mycket logos (logisk beskrivning) och inte nog med pathos (känslor, tolkning).¹⁰ Ethos i det här sammanhanget hör samman med min roll som konstkritiker och hur väl mina läsare känner mig. Och eftersom det här är en inlämningsuppgift och inte kommer publiceras (annat än kanske på min egen blogg) kan vi inte applicera ethos här.

Källförteckning

Hawkins, Margaret. "Newspaper Criticism, Context and the Huh /Wow Factors". I *The State of Art Criticism*, redigerad av James Elkins och Michael Newman, 235–37. London: Routledge, 2008.

Schreyach, Michael. "The Recovery of Criticism". I *The State of Art Criticism*, redigerad av James Elkins och Michael Newman, 3–25. London: Routledge, 2008.

Sjögren, Kicki. "Anklagad Gerhard Richter". I *Om konstkritik: studier av konstkritik i svensk dagspress*, redigerad av Jan-Gunnar Sjölin, 143–72. Lund: Palmkrons förlag, 2003.

Sjölin, Jan-Gunnar. "Inledning". I *Om konstkritik: studier av konstkritik i svensk dagspress*, redigerad av Jan-Gunnar Sjölin, 10–34. Lund: Palmkrons förlag, 2003.

———. "Måleri-det utvidgade fältet". I *Om konstkritik: studier av konstkritik i svensk dagspress*, redigerad av Jan-Gunnar Sjölin, 65–144. Lund: Palmkrons förlag, 2003.

Szántó, András. "So Why Don't They Like to Judge?" I *The State of Art Criticism*, redigerad av James Elkins och Michael Newman, 295–98. London: Routledge, 2008.

Tillberg, Margareta. "Independence and interdependencies in art criticism today". I *Pressures on art criticism: what is an independent art critic today?*, redigerad av Margareta Tillberg, 15–22. Lund: The Swedish Art Critics Association Press, 2009.

Wesseling, Jameke. "Art criticism in the Netherlands at the beginning of the 21st century: a personal observation". I *Pressures on art criticism: what is an independent art critic today?*, redigerad av Margareta Tillberg, 55–70. Lund: The Swedish Art Critics Association Press, 2009.

Bilder

Utställningen finns att se på konstnärens webbplats:

---

¹⁰ Kicki Sjögren, "Anklagad Gerhard Richter", i *Om konstkritik: studier av konstkritik i svensk dagspress*, red. Jan-Gunnar Sjölin (Lund: Palmkrons förlag, 2003), 143–72, s.146.

<https://www.mariafriberg.com/wp/solo-show-agueli-museum-sala-sweden-september-3-october-29/>

Några av mina egna bilder av utställningen finns här:

<https://1drv.ms/u/s!At4MahZHDy-MlbcFxSEwZPzJSrrtpA?e=hMVR0f>